

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu huumausainerikoksessa

OT00BE41 Rikosoikeuden yleiset opit
Tutkielma

Laatija:
Karla Janhonen

25.5.2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Rikosoikeuden yleiset opit

Tekijä: Karla Janhonen

Otsikko: Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu huumausainerikoksessa

Ohjaaja: Tatu Hyttinen

Sivumäärä: 19 sivua

Päivämäärä: 25.5.2026

Tutkielmassa tarkastellaan verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellista vastuuta verkkoalustalla tapahtuvista huumausainerikoksista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä perusteella verkkoalustan ylläpitäjä voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen tilanteissa, joissa hän ei itse osallistu huumausaineiden myyntiin, mutta mahdollistaa tai edistää rikollista toimintaa ylläpitämällään alustalla. Erityisesti arvioidaan tekijävastuun, avunantovastuun sekä laiminlyöntiin perustuvan vastuun edellytyksiä rikosoikeudellisessa toimintaympäristössä. Tutkielma on lainopillinen, ja perustuu rikosoikeuden yleisten oppien, lainvalmisteluaineiston, oikeuskäytännön sekä oikeuskirjallisuuden analyysiin. Keskeisenä oikeustapauksena tarkastellaan korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2022:11 (Sipulikanava).

Tutkielman perusteella verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu voi perustua aktiivisiin toimiin, jotka muodostavat olennaisen osan huumausaineikaupan toteutumisesta. KKO 2022:11 osoittaa, että ylläpitäjä voidaan katsoa huumausaineen välittäjäksi silloin kun hänen toimintansa mahdollistaa ja edistää järjestelmällisesti huumausaineikauppaa. Pelkkä tietoisuus rikollisesta toiminnasta ei kuitenkaan lähtökohtaisesti riitä vastuun syntymiseen. Tutkielmassa arvioidaan lisäksi, että voiko EU:n digipalveluasetus synnyttää verkkoalustan ylläpitäjälle erityisen oikeudellisen velvollisuuden puuttua laittomaan sisältöön. Laiminlyöntiin perustuvan rikosoikeudellisen vastuun oikeustila on kuitenkin edelleen osittain epäselvä, ja edellyttää jatkossa tarkentavaa oikeuskäytäntöä.

Avainsanat: rikosoikeus, huumausainerikos, verkkoalustat, rikosoikeudellinen vastuu, avunanto, laiminlyöntivastuu, digipalveluasetus

Sisällys

Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu huumausainerikoksessa.....	I
Lähteet.....	IV
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymys.....	1
1.2 Metodi, aineisto ja aiheen rajaus.....	2
2 Tekijävastuuta vai avunantovastuuta	4
2.1 Avunantajan vastuun ja tekijävastuun rajanveto yleisesti.....	4
2.2 KKO 2022:11 – Tausta.....	5
2.3 KKO 2022:11 – Arviointi.....	6
3 Laiminlyönnistä johtuva vastuu.....	10
3.1 Verkkoalustoihin liittyvä vastuun problematiikka.....	10
3.2 Rinnastumisvaatimus	10
3.3 Erityinen oikeudellinen velvollisuus yleisesti	12
3.4 Verkkoalustan erityinen oikeudellinen velvollisuus	15
4 Lopuksi.....	18

Lähteet

Kirjallisuus

- Frände, Dan – Helenius, Dan – Korkka-Knuts, Heli, Yleinen rikosoikeus. 3. uudistettu painos. Edita Publishing Oy, 2020.
- Hannula, Ilari – Neuvonen, Riku, Internetin keskustelupalstan ylläpitäjien vastuu rasistisesta aineistosta. *Lakimies* 3/2011, s. 527–548.
- Kallio, Heikki – Tolvanen, Matti, Metodimme rikoslainoppi. *Lakimies* 6/2025, s. 872–894.
- Kimpimäki, Minna, Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu alustalla tehdystä rikoksesta, s. 482–506 teoksessa Päläs, Jenna – Määttä Kalle, Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Alma Talent, 2019.
- Kimpimäki, Minna – Riekkinen, Juhana – Piippo, Jenna, Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu alustalla esiintyvistä vihapuheista, s. 269–292 teoksessa Hyttinen, Tatu – Hannonen, Jasmin (toim.), Vihapuhe: Syyt, seuraukset ja kontrollointi. Gaudeamus Oy 2025.
- Kukkonen, Reima, KKO 2014:22 – Laiminlyönnillä toteutettavan avunannon rangaistavuus teoksessa Backman, Eero – Timonen, Pekka – Suomi, Korkein oikeus. KKO:n ratkaisut kommentein 1998-2022. Talentum Media Oy, 2017.
- Luoto, Lauri, Laiminlyönti avunantona. *Lakimies* 3–4/2015, s. 459–481.
- Luoto, Lauri, Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Suomalainen Lakimiesyhdistys, 2018.
- Luoto, Lauri, Avunannon alaraja, kausaalisuusvaatimus sekä aksessorisuus päätteeseen – million tahallinen myötävaikuttaminen rikokseen voi tulla rangaistavaksi avunantona? *Defensor Legis* 1/2023, s. 201–218.
- Melander, Sakari, RL 50: Huumausainerikokset, s. 1674–1727 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. 5. uudistettu painos. Alma Talent, 2022.
- Siro, Jukka, Huumausainerikokset. Edita 2017.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy, 2019.

Virallislähteet

HE 180/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

PeVM 14/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Oikeustapaukset

KKO 2010:47

KKO 2014:22

KKO 2015:10

KKO 2015:27

KKO 2017:88

KKO 2022:11

VaaHO 2016:2

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymys

*Ensisijainen vastuu verkkoalustan välityksellä tehdystä huumausainerikoksesta kuuluu itse rikoksen tekijälle. Oikeusjärjestelmässämme epäselvää on kuitenkin se, minkälainen on verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu alustalla tapahtuvasta huumausainerikoksesta. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, syntyykö vastuu tilanteissa, jossa ylläpitäjä ei itse fyysisesti osallistu huumausaineen myymiseen, mutta mahdollistaa rikollisen toiminnan verkkoalustallaan. Näin ollen tutkimuskysymys on, millä perusteella verkkoalustan ylläpitäjälle voi syntyä rikosoikeudellinen vastuu verkkoalustalla tapahtuvasta huumausainerikoksesta. Alakysymyksinä tarkastellaan 1) voiko verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu perustua suoraan tekijävastuuseen tai avunantovastuuseen ja 2) voiko verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu perustua laiminlyöntiin. Tutkimuskysymys liittyy rikosoikeudellisen vastuun kohdentumiseen digitaalisessa toimintaympäristössä.

Vuodesta 2024 lähtien on sovellettu EU:n digipalveluasetusta¹, joka asettaa velvollisuuksia tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoajille ja erityisesti välityspalveluille. Tutkielma on ajankohtainen, sillä tutkimuksessa arvioidaan verkkoalustan ylläpitäjän erityistä oikeudellista velvollisuutta ja sen konstruoitumista digipalveluasetuksen velvollisuuksien varaan. Siinä missä digipalveluasetusta ja sen vaikutuksia verkkoalustan ylläpitäjän vastuuseen on arvioitu jo esimerkiksi suhteessa alustalla tapahtuvaan vihapuheeseen², ei tällaista tutkimusta vielä ole tehty suhteessa palvelun tarjoajan alustalla tapahtuvaan huumausainerikollisuuteen ja huumekauppaan.

Digipalveluasetuksen 3 artiklan g-kohdassa säilytyspalvelut, kuten verkkoalustat, määritellään kuuluvaksi osaksi välityspalveluiden laajempaa ryhmää. Artiklan 3 i-kohdassa määritellään verkkoalusta tarkoittamaan säilytyspalvelun tarjoajaa, joka palvelun vastaanottajan pyynnöstä

* Tämä notaariryö perustuu Rikosoikeuden yleiset opit -kurssilla tehtyyn Veera Koivulan kanssa laadittuun seminaarityöhön.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2022/2065 digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta (digipalveluasetus); Ks. digipalveluasetuksen 93 artiklan säännös voimaantulosta ja soveltamisesta.

² Kimpimäki 2025.

tallentaa tai levittää yleisölle tietoa.³ Yleisölle levittämällä puolestaan tarkoitetaan asetuksen 3 artiklan k-kohdan mukaan tietojen saattamista tiedot toimittaneen palvelun vastaanottajan pyynnöstä saataviin mahdollisesti rajattomalle määrälle kolmansia osapuolia. Näin ollen henkilöiden väliset viestintäpalvelut, kuten yksityisviestipalvelut, eivät kuulu verkkoalustojen soveltamisalaan, sillä viestinnässä henkilömäärä on rajallinen ja viestin lähettäjän itse määrittämä. Kuitenkin julkiset ryhmät tai avoimet kanavat katsotaan asetuksessa tarkoitetuiksi verkkoalustoiksi, sillä vastaanottajien määrä on mahdollisesti rajaton, eikä viestin lähettäjän itse ole mahdollista määrittää vastaanottajaa.⁴ Palvelun vastaanottajalla tarkoitetaan alustapalveluiden käyttäjiä, jotka esimerkiksi ylläpitävät omia sivujaan, profiilejaan, blogejaan tai muita vastaavia.⁵

1.2 Metodi, aineisto ja aiheen rajaus

Tutkielma on metodiltaan lainopillinen, ja tutkimuskysymystä tarkastellaan käytännöllisen rikoslainopin metodilla.⁶ Tutkielmassa tarkastellaan voimassa olevaa oikeutta hyödyntämällä oikeuslähteitä oikeuslähdeopin mukaisesti. Rikoslainopin keskeisenä tehtävänä on rikosoikeudellisten säännösten tulkinta ja systematisointi. Sen tavoitteena on jäsentää voimassa oleva rikosoikeudellinen aineisto johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi sekä selventää rikosoikeudellisten normien sisältöä ja soveltamista käytännössä. Näin rikoslainoppi tukee erityisesti lainkäyttöelinten toimintaa rikosoikeudellisten kysymysten ratkaisemisessa.⁷

Lainopin metodinen lähtökohta perustuu oikeuslähteisiin nojautuvaan oikeudelliseen argumentaatioon. Tässä tutkielmassa käytettyjä keskeisiä oikeuslähteitä ovat ajantasainen lainsäädäntö, lainvalmisteluaineisto, kuten hallituksen esitykset ja valiokuntalausunnot, sekä korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö. Lisäksi tutkielmassa on hyödynnetty myös alempien oikeusasteiden oikeuskäytäntöä, sillä ne osoittavat rikosoikeudellisen vastuun kohdentamisen tulkinnan haasteita. Lisäksi tulkinnassa hyödynnetään oikeuskirjallisuudessa esitettyjä

³ Digipalveluasetuksen 3 artiklan i-kohdassa rajataan verkkoalustojen ryhmää kuitenkin niin, ettei siihen kuulu sellainen säilytyspalvelun tarjoaja, jonka toiminta on jonkin toisen palvelun vähäinen tai puhtaasti liitännäinen ominaisuus tai pääasiallisen palvelun vähäinen toiminto, eikä sitä ei voida objektiivisista ja teknisistä syistä käyttää ilman kyseistä toista palvelua. Tällaisen ominaisuuden tai toiminnon sisällyttämistä osaksi toista palvelua ei voida kuitenkaan käyttää keinona kiertää digipalveluasetuksen soveltamista. Digipalveluasetuksen johdannon kohdassa 13 vielä täsmennetään verkkoalustojen olevan säilytyspalveluiden tarjoajiin kuuluva alaluokka.

⁴ Digipalveluasetuksen johdanto kohta 14; Digipalveluasetuksen johdannossa korostetaan, että myös muilla toimijoilla, kuten suljetuissa verkkoympäristöissä toimivilla ryhmien moderaattoreilla, on velvollisuus auttaa välttämään laittoman sisällön leviämistä verkossa.

⁵ Kimpimäki 2025, s. 286.

⁶ Kallio – Tolvanen 2025, s. 877.

⁷ Kallio – Tolvanen 2025, s. 878.

kannanottoja. Tulkinnan kohteena ovat siis yksittäiset säännökset mukaan lukien niitä koskeva oikeuskäytäntö ja oikeustieteellinen keskustelu.⁸

Tutkielmasta on rajattu pois psyykinen avunanto, joka on usein rikoksen aikana neuvoin tapahtuvaa avunantoa.⁹ Tämä siitä syystä, että verkkoalustan ylläpitäjän suorittama avunanto on todennäköisimmin aina rikoksen myötävaikuttamista fyysisin toimin. Tutkielmasta on rajattu pois syy-yhteyden arviointi tutkielman rajallisen sivumäärän vuoksi. Tämän lisäksi rikosoikeuden syy-yhteyden arviointia käytetään ennen kaikkea seurausrikoksissa, jotka edellyttävät teon lisäksi seurauksen aiheutumista. Rikoslain (39/1889) 50 luvun 1 §:n huumausainerikos on tekorikos, jossa teko itsessään johtaa täyteen rikosoikeudelliseen vastuuseen, jolloin syy-yhteyttä ei ole tarkoituksenmukaista arvioida.¹⁰ Tekorikoksen rangaistavuus ei edellytä, että toiminnasta aiheutuisi jokin erillinen seuraus.¹¹

⁸ Kallio – Tolvanen 2025, s. 878.

⁹ HE 44/2002 vp, s. 203.

¹⁰ Luoto, 2018, s. 67.

¹¹ Frände – Helenius – Korkka-Knuts, 2020, s. 116.

2 Tekijävastuuta vai avunantovastuuta

2.1 Avunantajan vastuun ja tekijävastuun rajanveto yleisesti

Rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan avunannosta on kyse, kun henkilö ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä.¹² Avunannosta rankaiseminen ei edellytä päätekijän tietoisuutta avunantajan toimista, mutta avunantoa ei voi tapahtua ilman päätekijän toiminnan vääryyttä – muutoin avunantajan toiminta jää avunantovastuun ulkopuolelle.¹³

Rikoksumppanuudessa rikoksen tekemisen yhteisymmärryksen tulee olla molemminpuolista, kun avunannossa se voi olla vain toispuolista. Avunantajan tulee itse olla selvillä oman toimensa merkityksestä koko suunnitelman kannalta, jotta avunanto on rangaistavaa. Avunantajan vastuu ei edellytä, että avunantaja itse pyrki hyötymään rikoksesta.¹⁴

Esitöissä on kiinnitetty huomiota ylipäätään avunannon täyttymiseen sekä avunannon ja tekijävastuun väliseen rajaan.¹⁵ Esitöissä on todettu, että oikeuskirjallisuuden määritelmän mukaan ”avunantoa on kaikkinaisen myötävaikuttaminen toisen henkilön tekijänä tekemään tekoon, jota ei ole katsottava rikoksumppanuudeksi tai yllytykseksi”. Avunannon ei tarvitse olla seurauksen syntymisen kannalta välttämätön edellytys, sillä avunanto jäisi muutoin useimmissa tapauksissa rankaisematta. Avunannolta edellytetään kuitenkin aina rikoksen edistämistä eli sitä, että avunantotoimi on lisännyt rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. Epäselvää on, kuinka paljon rikoksen toteutumisen todennäköisyyden tulisi kasvaa, jotta kyse olisi avunannosta.¹⁶ Tästä voidaan päätellä, että kaikenlainen päätekijän rikoksen edistäminen ei välttämättä riitä täyttämään avunantoa. Esitöiden perusteella avunannolla on kuitenkin seuraus, olkoonkin avunannon seurauksen asemassa päätekijän toiminta.¹⁷

Luoto tulkitsee avunantajan toiminnan syy-yhteyttä päätekijän toimintaan niin, että avunanto on itsenäinen oikeushyvän loukkaus, joka tapahtuu päätekijän toiminnan loukkauksella. Tämän vuoksi avunantajan vääryyttä ei ole olemassa ilman päätekijän vääryyttä. Tämä johtaa siihen, että avunantoa ilmentävä vääryys perustuu siihen, että avunantaja on tahallisesti

¹² Tässä yhteydessä ei tarkastella avunantajan tahallisuutta tarkemmin.

¹³ Luoto 2018, s. 42; ks. myös Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 539.

¹⁴ HE 44/2002 vp, s. 156–157.

¹⁵ HE 44/2002 vp, s. 157.

¹⁶ HE 44/2002 vp, s. 157; ks. myös Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 535.

¹⁷ Luoto 2018, s. 75.

edistänyt päätekijän tahallista toimintaa.¹⁸ Verkkoalustalla tapahtuva päätekijän huumausainekauppaa voidaan todennäköisesti pitää sellaisena vääryytenä, jonka myötävaikuttaminen voi täyttää avunannon tunnusmerkistön.

Rikoslain 5 luvun 3 §:n mukaan rikoskumppanuudesta on kyse, jos kaksi tai useampi ovat yhdessä tehneet tahallisen rikoksen. Tällöin kutakin rangaistaan rikoksen tekijänä. Huumausaineen välittäminen on säädetty erikseen rangaistavaksi rikoslain 50 luvun 1 §:ssä, eikä tunnusmerkistön täytyminen edellytä, että tekijä toimisi yhdessä esimerkiksi huumausaineen myyjän tai ostajan kanssa. Näin ollen kyse on välittäjän omasta itsenäisestä rikoksesta ja tekijävastuusta, eikä rikosoikeudellinen vastuu perustu tällöin rikoskumppanuuteen.¹⁹

2.2 KKO 2022:11 – Tausta

Rikosoikeudessa lähtökohtana on, että vastuu kohdistetaan ensisijaisesti siihen, joka toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön mukaisen teon. Huumausainerikoksessa tämä tarkoittaa tyypillisesti sitä henkilöä, joka laittomasti myy, välittää, luovuttaa tai muutoin levittää tai yrittää levittää huumausaineita. Samoin verkon välityksellä tehdyissä rikoksissa vastuu kohdistuu lähtökohtaisesti laittoman sisällön tuottajaan tai levittäjään.²⁰

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2022:11 (Sipulikanava-tapaus) arvioinut verkkoalustan ylläpitäjän vastuuta alustalla tapahtuvasta huumekaupasta. A oli toiminut TOR-verkon anonyymin keskustelupalstan ylläpitäjänä. Alusta oli A:n tietien toiminut laajamittaisena huumausainekaupan markkinapaikkana. Asiassa oli riidatonta, että A oli perustanut Sipulikanavan ja ylläpitänyt sitä. Käräjäoikeus kuitenkin totesi, että anonyymin palstan perustaminen niin, että sen käyttäminen tapahtuu TOR-verkon kautta, ei ole kiellettyä. Lisäksi näyttämättä oli jäänyt se, oliko A perustanut Sipulikanavan juuri huumausainekauppaa varten. Riidatonta oli kuitenkin se, että Sipulikanavalla oli ollut huumausaineiden myyjien ja ostajien ilmoituksia. Arvioitavana oli mikä on A:n vastuu Sipulikanavalla julkaistujen ilmoitusten kautta tehdyistä huumausainerikoksista.²¹

¹⁸ Luoto 2018, s. 42-43.

¹⁹ KKO 2022:11, kohta 15.

²⁰ Kimpimäki 2025, s. 291.

²¹ KKO 2022:11, käräjäoikeuden tuomio.

Asiassa on katsottu selvitetynksi, että A oli tietoinen alustalla tapahtuvasta huumausainekaupasta, ja hän oli omasta aloitteestaan sekä käyttäjien pyynnöstä ylläpitotoimilla yleisesti edistänyt sivuston välityksellä käytävää huumausainekauppaa.²² A:n ylläpitämälle Sipulikanavalle oli kaiken kaikkiaan lähetetty yli 1,8 miljoonaa viestiä. Toiminnan viimeisinä kuukausina toimitetut viestit olivat pääosin huumausaineiden myynti- ja ostoilmoituksia. Kyse oli laajamittaisesta huumausainekaupan kauppapaikasta.²³

Käräjäoikeus katsoi, ettei A:n toimintaa voitu katsoa rikoslain 50 luvun 1 §:n tarkoitetuksi huumausaineen välittämiseksi, sillä A:n ei ollut näytetty konkreettisilla toimilla saattaneen yksilöitävissä olevia ostajia ja myyjiä yhteen.²⁴ Hovioikeus katsoi vastaavasti, ettei A:n syyksi voitu lukea huumausaineiden välittämistä yksin huumausainekauppaa edistävien ylläpitotoimien vuoksi. Lisäksi hovioikeus vetosi samoihin perusteisiin kuin käräjäoikeus. Näistä syistä sekä käräjäoikeus, että hovioikeus katsoivat, että A:n menettelyä tuli arvioida avunantona yksittäisiin toteutuneisiin huumausainerikoksiin.²⁵ Korkeimpaan oikeuteen siirtyi arvioitavaksi, onko A:n selvitetynksi katsottu menettely ollut rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohdassa tarkoitettua huumausaineen välittämistä.²⁶ Toisin sanoen, kyse oli avunannon ja tekijävastuun välisestä rajavedosta silloin, kun kyse on verkkoalustan ylläpitäjän toimista suhteessa alustalla tapahtuvaan rikokseen.

2.3 KKO 2022:11 – Arviointi

Rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohdan mukaan rangaistukseen huumausainerikoksesta tuomitaan se, joka laittomasti myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta.²⁷ Huumausainerikos on 50 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan törkeä, jos rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Säännösten tulkinnassa on huomioitava sen taustalla vaikuttava tavoite torjua laitonta huumekauppaa sen kaikissa muodoissa.²⁸ Huumausainerikoksia koskevassa hallituksen esityksessä on tarkennettu eri huumausaineen

²² KKO 2022:11, kohta 4.

²³ KKO 2022:11, kohta 16.

²⁴ KKO 2022:11, kohta 2.

²⁵ KKO 2022:11, kohta 4.

²⁶ KKO 2022:11, kohta 6.

²⁷ Kansallisiin rangaistussäännöksiin ovat vaikuttaneet YK:n yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan sekä neuvoston puitepäättös 2004/757/YOS laittoman huumausainekaupan rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamisesta. Molemmissa veloitetaan muun muassa huumausaineiden välittämisen kriminalisointiin muiden laittoman levittämisen kriminalisointivelvoitteiden lisäksi. KKO 2022:11, kohta 9.

²⁸ KKO 2022:11, kohta 13; ks. myös KKO 2022:11, kohta 9 ja HE 180/1992 vp, s. 10.

levittämisen muotoihin kuuluvaksi huumausaineen myyminen, välittäminen ja toiselle luovuttaminen.²⁹ Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu huumausainerikoksessa voi perustua juuri huumausaineen välittämiseen verkkoalustan kautta, mikäli alustan toiminta mahdollistaa tai edistää huumausaineen siirtymistä myyjältä ostajalle.³⁰

Välittämisellä tarkoitetaan huumausaineen toimittamista luovuttajalta hankkijalle eli esimerkiksi myyjältä ostajalle.³¹ Näin ollen esimerkiksi ostajan hankkiminen jollekin huumausaine-erälle katsotaan välittämiseksi. Tosin hallituksen esityksessä on kiinnitetty huomiota siihen, ettei ainoastaan yleisen tiedon välittämistä myynnissä olevasta huumausaine-erästä voida katsoa huumausaineen välittämiseksi.³² Sen sijaan esimerkiksi myyjän täsmällisen osoitteen tai yhteystietojen antaminen ostajalle voidaan katsoa huumausaineen rangaistavaksi välittämiseksi, mikäli ilmoittaja voi pitää todennäköisenä, että tieto johtaa kauppohen syntymiseen. Melander on kuitenkin tällöin asettanut vähimmäisedellytyksen, jonka mukaan toiminnan rangaistavuudelle välittämisenä tulisi edellyttää tietoista ja molemminpuolista yhteistoimintaa huumausainemyyjän kanssa. Muutoin Melander katsoo rangaistavan alan laajentuvan perusteettomasti. Melander arvioi huumausaineen välittämisen saavan tulevaisuudessa yhä enemmän merkitystä huumausainerikoksen tekotapana juuri verkkoalustoilla ja -ympäristöissä tapahtuvan huumekaupan myötä.³³

Korkein oikeus katsoi Sipulikanava-tapauksessa, että myyjän ja ostajan saattaminen yhteen siinä tarkoituksessa, että huumausainetta leviää henkilöltä toiselle, on huumausaineen välittämistä. Merkitystä ei ole sillä, onko huumausaine välittäjän hallussa tai määräysvallan alla. Olennaista on se, kuinka keskeisinä voidaan pitää verkkoalustan ylläpitäjän toimia huumausaineen leviämisen kannalta.³⁴ Mikäli tällaista kolmannen henkilön myötävaikutusta huumausaineen siirtymiseen luovuttajalta hankkijalle ei pidettäisi välittämisenä, voidaan se kuitenkin rangaista avunantona levittämiseen tai hankkimiseen tai näiden yritykseen, jos tämä kolmannen henkilön toiminta on ilmennyt konkreettisenä avunantona rikoksen

²⁹ HE 180/1992 vp, s. 20–21.

³⁰ KKO 2022:11.

³¹ Melander 2022, s. 1691; KKO 2022:11, kohta 8.

³² HE 180/1992 vp, s.20–21. Ks. myös Melander 2022, s. 1691; Esityksessä kuitenkin huomautettiin, että tämä voidaan katsoa avunannoksi huumausaineen levittämiseen, hankkimiseen tai näiden yritykseen ja olla sitä kautta rangaistavaa toimintaa, edellyttäen, että tällainen myötävaikutus on ilmennyt konkreettisenä avunantona rikoksen täytäntöönpanotoimeen. HE 180/1992 vp, s.20–21

³³ Melander 2022, s. 1691; Yhteisestä tietoisesta ja molemminpuolisesta toiminnasta on kyse esimerkiksi silloin, jos myyjän osoite- tai yhteystietojen antaminen mahdolliselle ostajalle tapahtuu myyjän suostumuksella ja myyjä tietää välittäjän jakavan tämän yhteystietoja potentiaalisille ostajille. Melander 2022, s. 1691.

³⁴ KKO 2022:11, kohta 15.

täytäntöönpanotoimeen. Huumausaineen levittämisen yritys on rinnastettu täytettyyn tekoon.³⁵

Sipulikanava-tapauksessa korkein oikeus viittasi niin sanottuun Finreactor-tapaukseen (KKO 2010:47), jossa arvioitiin tiedostojenjakoverkon ylläpitäjien rikosoikeudellista vastuusta. Finreactor-tapauksessa arvioitiin muun muassa sitä, olivatko henkilön toimet olleet merkittäviä tiedostojen laittoman levittämisen kannalta.³⁶ Tapauksessa rikosoikeudellista vastuuta ei estänyt se, että tiedostojenjakoverkon teknisen luonteen vuoksi henkilön välitön osallistuminen yksittäisen tiedoston jakamis- ja kopiointitapahtumaan ei ollut ollut tarpeen. Merkityksellistä ei ollut myöskään se, ettei vastaajilla ollut tietoa kaikista yksittäisistä verkossa tapahtuvista teoista, sillä ennemmin huomiota kiinnitettiin siihen, että henkilöillä oli yhteisenä tarkoituksena ylläpitää tehokasta järjestelmää, jossa laitton jakaminen ja kopiointi onnistui. He olivat tietoisia oman toimintansa merkityksestä, verkon toimivuudesta sekä seurauksena jaetuista ja kopioiduista teoksien suurista määristä. Henkilöiden katsottiin syyllistyneen tekijänoikeusrikkomukseen.³⁷

Sipulikanava-tapauksessa A:n on selvitetty yleisellä tasolla olleen tietoinen alustalla tapahtuvasta huumausainekaupasta. Hän on tehnyt sekä omasta aloitteestaan, että käyttäjien pyynnöstä ylläpitotoimia, joiden tarkoitus oli parantaa alustan käytettävyyttä. A oli esimerkiksi perustanut sivustolle niin sanotun nostopalvelun, jolla käyttäjä on voinut maksua vastaan saada ilmoituksellensa parempaa näkyvyyttä.³⁸ Lisäksi korkein oikeus katsoi selvitettyksi, että Sipulikanavan kautta oli toteutunut useita huumausainekauppoja. A:n ei näytetty olleen yhteydessä selvitettyksi katsottujen huumausainekauppojen osapuoliin tai kohdistaneen näihin rikoksiin liittyviin myynti-ilmoituksiin konkreettisia ylläpitotoimia.³⁹

Korkein oikeus otti vasta Sipulikanava-tapauksessa ensimmäistä kertaa kantaa siihen, miten välittämistä huumausainerikoksen tekotapana tulisi tulkita.⁴⁰ Korkein oikeus viittasi

³⁵ KKO 2022:11, kohta 8.

³⁶ Lisäksi Finreactor tapauksessa oli arvioitu, oliko henkilö toiminut yhteisymmärryksessä muiden toimijoiden kanssa. Yhteisymmärryksessä toimimisen arviointi on liittynyt ennemmin rikoskumppanuuden arviointiin. KKO 2010:47, kohta 15 ja 18. Huumausaineen välittämisessä kyse ei tarvitse olla verkkoalustan rikoskumppanuudesta myyjän tai ostajan kanssa.

³⁷ KKO 2022:11, kohta 12.

³⁸ Muita ylläpitotoimia olivat muun muassa huumausaineilmoitusten siirtäminen ja poistaminen, alueellisten alalautojen perustaminen esimerkiksi suurempien huumausaine-erien myyntiin ja postimyyntiin sekä huumausainekaupankäyntiä koskevan ohjeen kiinnittäminen nähtäväksi eräälle alalaudalle. KKO 2022:11, kohta 18.

³⁹ KKO 2022:11, kohta 19.

⁴⁰ KKO 2022:11, kohta 10.

aikaisempaan oikeuskäytäntöön, jossa oli arvioitu tekijä- tai avunantovastuuta huumausainerikoksessa. Ratkaisussa KKO 2015:27 ja KKO 2017:88 oikeus katsoi, ettei yleensä tekijä- tai avunantovastuu voinut syntyä ainoastaan passiivisella tai sallivalla suhtautumisella toisen henkilön rikokseen.⁴¹ KKO 2015:10 ratkaisuun viitaten teko on kuitenkin voitu katsoa rangaistavaksi, jos se on passiivisen sallimisen lisäksi pitänyt sisällään myös aktiivisia toimia.⁴²

A:n voitiin katsoa sallineen ja hyväksyneen huumekaupan alustallaan. Tämän lisäksi hän oli aktiivisilla toimillaan ohjeistanut kaupankäyntiä alustalla sekä käyttänyt ylläpitotoimiin huomattavan määrän aikaa. Hän myös pyrki parantamaan alustan käytettävyyttä vastaamaan kasvaneen huumausainekaupan tarpeita.⁴³ Sipulikanavan toriosion keskeinen tarkoitus oli huumausaineiden myyjien ja ostajien yhteen saattaminen. Alustan kautta tapahtuneet kontaktit myyjien ja ostajien välillä olivat johtaneet useisiin huumausainekauppoihin, ja kontaktin luominen alustan kautta oli ollut välttämätön osa huumauskauppojen syntymistä. Näillä perustella korkein oikeus katsoi, että A:n toiminta kokonaisuutena muodosti välttämättömän ja ratkaisevan edellytyksen alustan kautta käydyn huumausainekaupan toteutumiselle ja A:n toiminta on ollut rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohdassa tarkoitettua huumausaineen välittämistä.⁴⁴

Sipulikanava-ratkaisussa merkitystä ei annettu sille, ettei A:n ollut näytetty kohdistaneen konkreettisia toimia juuri selvitettyihin huumausainerikoksiin, sillä arvioitavana oli ylläpitäjän itsenäinen vastuu huumausaineiden välittämisestä. Se, ettei huumausainekauppojen toteutuminen ole edellyttänyt A:lta yksittäisiin myynti-ilmoituksiin kohdistuvia toimenpiteitä, ei ole merkityksellistä ylläpitäjän itsenäisen tekijävastuun kannalta. Vaikutusta ei ole myöskään sillä, mistä yksittäisistä myynti-ilmoituksista A on ollut tietoinen.⁴⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisulinja on tältä osin vastaava Finreactor-ratkaisun kanssa.

⁴¹ Tapauksessa KKO 2017:88 henkilö C oli tietoinen lähipiirissään tapahtuneesta huumausaineiden käytöstä ja hallussapidosta, mutta ei osallistunut siihen aktiivisin teoin eikä edistänyt rikoksen toteutumista. Korkein oikeus katsoi, ettei pelkkä passiivinen tai salliva suhtautuminen toisen henkilön huumausainerikokseen riitä synnyttämään rikosoikeudellista vastuuta ilman konkreettisia rikosta edistäviä toimia. KKO 2017:88.

⁴² KKO 2022:11, kohta 11.

⁴³ KKO 2022:11, kohta 20.

⁴⁴ KKO 2022:11, kohdat 22. Korkein oikeus katsoi A:n syyllistyneen huumausainerikosten törkeisiin muotoihin rikoksentehtäjänä. KKO 2022:11, kohta 24.

⁴⁵ KKO 2022:11, kohdat 22; Tapauksessa KKO 2015:10 B ja C luovuttivat pankkitilinsä A:n käyttöön ja sallivat tämän siirtää yhtiön varoja tileilleen, mikä aktiivisesti edisti törkeän velallisen epärehellisyden toteuttamista. Ratkaisussa tekijät eivät ainoastaan sallineet rikollista toimintaa, vaan osallistuivat siihen aktiivisin toimin, jotka konkreettisesti edistivät rikoksen toteutumista. KKO 2015:10.

3 Laiminlyönnistä johtuva vastuu

3.1 Verkkoalustoihin liittyvä vastuun problematiikka

Oikeuskirjallisuudessa puhutaan tekorikosoikeuden periaatteesta, sillä rikosoikeuden vastuuarvioinnin kohteena on konkreettinen teko tai laiminlyönti. Tekokäsite kattaa rikosoikeudellisessa mielessä sekä aktiivisen tekemisen, että laiminlyönnin.⁴⁶

Sipulikanava-ratkaisun jälkeen voidaan todeta verkkoalustan ylläpitäjälle lankeavan huumausaineen välittämisestä tekijävastuu ainakin silloin, kun ylläpitäjä on aktiivisin toimin kehittänyt mahdollisuuksia alustalla tapahtuvan huumausaineen kaupan mahdollistamiseksi. Mikäli aktiivisten toimien ei voida katsoa olleen sillä tavalla välttämättömiä tai merkittäviä, että ne johtaisivat tekijävastuuseen, voidaan toimintaa arvioida avunantona huumausainerikoksen ensisijaisen tekijän rikokseen. Epäselviä ovat kuitenkin edelleen ne tilanteet, joissa verkkoalustan ylläpitäjä on tietoinen alustalla tapahtuvasta laajemmasta huumausainerikollisuudesta, mutta ylläpitäjä laiminlyö puuttumisen rikollisuuden estämiseen.

Voidaan myös kysyä, voiko rikosoikeudellinen vastuu ulottua liian pitkälle pelkästään verkkoalustan ylläpitäjän tietoisuuden ja puuttumatta jättämisen perusteella. Tämä voisi olla ongelmallista digipalveluasetuksen 8 artiklan näkökulmasta. Artiklan mukaan lähtökohtana on, ettei välityspalvelun tarjoajille saa asettaa yleistä velvollisuutta valvoa aktiivisesti käyttäjien toimintaa tai etsiä laitonta sisältöä. Tässä luvussa tarkastellaan erityisesti tällaisesta verkkoalustan huumausainerikollisuuden torjumisen laiminlyönnistä mahdollisesti koituvaa vastuuta.

3.2 Rinnastumisvaatimus

Rikosoikeustieteessä pidetään mahdollisena, että rikos voidaan tietyissä tilanteissa toteuttaa laiminlyönnillä ilman, että kyse on laiminlyöntirikoksesta. Kyseinen ilmiö perustuu joko yhteiskunnassa vallitseviin yleisiin normeihin tai oikeussubjektia sitoviin velvollisuuksiin, jotka antavat laiminlyönnille aktiivisen toiminnan kanssa identtisen merkitysisällön. Tällöin laiminlyöntivastuun ulottaminen tunnusmerkistöön, jossa ei nimenomaan mainita

⁴⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 217–218.

laiminlyöntiä, onnistuu myös ilman epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen konstruktion hyödyntämistä.⁴⁷

Luodon mukaan rinnastamisvaatimuksessa on kyse laiminlyönnillä toteuttavasta avunannosta, joka on mahdollista olosuhteiden vuoksi rinnastaa eli käytännöllisesti samaistaa aktiivisin toimin tapahtuvaan avunantamiseen taikka aktiiviseen toimeen, jolla edistetään päätekijän rikosta. On kuitenkin erityisen tulkinnanvaraista, milloin laiminlyönti merkitsee päärikoksen edistämistä tavalla, joka voidaan rinnastaa aktiiviseen toimintaan.⁴⁸ Hallituksen esityksessä on esitetty suurpiirteinen rinnastusvaatimuksen sisältö, jonka mukaan ”avunantaminen on mahdollista laiminlyönnillä, milloin laiminlyönti merkitsee vain täytäntöönpanon edistämistä tavalla, joka voidaan rinnastaa positiivisella toimella tapahtuvaan täytäntöönpanon edistämiseen.”⁴⁹ Yksinään riittävää ei siis ole se, että teko on edistänyt päärikoksen toteutumista, vaan edellytyksenä on lisäksi laiminlyönnin rinnastettavuus itse aktiivisella toimella tapahtuvaan rikoksen edistämiseen.⁵⁰

Luodon mukaan useimmissa tapauksissa rinnastusvaatimuksen sisältöä on mahdollista tulkita niin, että laiminlyönti rinnastuu päärikoksen aktiiviseen edistämiseen. Tämä ei kuitenkaan yksinään ole riittävää, sillä Luodon mukaan vasta oikeudellisen velvollisuuden käsitteen kautta on mahdollista määrittää, minkälaiseen aktiiviseen toimintaan laiminlyönti voidaan rinnastaa. Jotta laiminlyöntiä siis voidaan pitää rikosoikeudellisesti merkittävänä tekona, edellyttää rinnastumisvaatimuksen täytyminen myös tekijältä erityistä oikeudellista velvollisuutta.⁵¹ Erityiseen oikeudelliseen velvollisuuteen osana rinnastumisvaatimusta palataan seuraavassa alaluvussa.

Luoto korostaa oikeustieteen ja oikeuskäytännön vastuuta rinnastumisvaatimuksen määrittelyssä eli siinä, milloin laiminlyönti todella voidaan rinnastaa aktiivisin toimin tehtyyn rikoksen edistämiseen. Jos rinnastumisvaatimus määritellään turhan väljästi, on riskinä, että kynnys laiminlyönnillä tapahtuvalle avunannolle muodostuu liian matalaksi. Tämä itsessään voisi muodostaa ongelman muun muassa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Lisäksi Luoto on katsonut, että tällöin rinnastumisvaatimus päätyisi vastaamaan sisällöltään epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen soveltumisen edellytyksiä. On tärkeää, että

⁴⁷ Luoto 2015, s. 467.

⁴⁸ Luoto 2015, s. 471–472; ks. myös Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 533.

⁴⁹ HE 44/2002 vp, s. 157.

⁵⁰ Luoto 2015, s. 471.

⁵¹ Luoto 2015, s. 472–473.

epävarsinaisen laiminlyöntirikosten edellytysten ja rinnastumisvaatimuksen sisällön välillä pystytään säilyttämään käytännön tason ero.⁵²

3.3 Erityinen oikeudellinen velvollisuus yleisesti

Esitöiden mukaan rinnastumisvaatimuksella tarkoitetaan laiminlyöntiä, joka on edistänyt rikoksen täytäntöönpanoa tavalla, joka voidaan rinnastaa positiivisella toimella tapahtuvaan täytäntöönpanon edistämiseen. Esitöissä annetaan esimerkkinä tällaisesta laiminlyönnistä tilanne, jossa talonmies jättää portin auki tietäen, että joku aikoo seuraavana yönä murtautua asuntoon.⁵³ Luoto on tulkinnut, että talonmies esimerkissä laiminlyönti portin sulkemisessa rinnastetaan siihen, että talonmies olisi avannut ovet murtovarkaille. Luodon mukaan tämä ei kuitenkaan yksinään riitä, sillä talonmies ei ole konkreettisesti kuitenkaan avannut ovia murtovarkaille. Tilannetta tulisikin hahmottaa siis sen kautta, että talonmiehelle oli annettu tehtäväksi ovien sulkeminen. Laiminlyönnillään talonmies on laiminlyönyt velvollisuutensa sulkea ovet yöksi ja tämän takia teko voidaan rinnastaa aktiiviseen tekemiseen sekä päärikoksen edistämiseen.⁵⁴

Esitöiden mukaan olisi siis tulkittavissa, että laiminlyönti ilman erityistä oikeudellista velvollisuutta muodostaisi laiminlyönnistä johtuvan avunantovastuun. Luoto on kuitenkin arvioinut, että tekijällä täytyy olla erityinen oikeudellinen velvollisuus ja vasta tämän laiminlyönti aiheuttaisi laiminlyönnistä johtuvan vastuun. Mikäli huomiota ei kiinnitettäisi tekijää sitoviin erityisiin oikeudellisiin velvollisuuksiin, ei Luodon mukaan ole mahdollista ymmärtää, miksi laiminlyönti tietyissä tilanteissa on käytännössä mahdollista rinnastaa aktiiviseen toimintaan. Arvioinnissa ja vastuun kohdentamisessa on syytä huomioida, mitä tekijältä on oikeudellisesti perustelua odottaa. Luoto antaa tässä yhteydessä merkitystä erityisesti rikosoikeudelliselle laillisuusperiaatteelle.⁵⁵

Laiminlyönnistä johtuvaa avunantovastuuta on käsitelty korkeimman oikeuden KKO 2014:22 ratkaisussa, jossa asunnon omistaja A oli katsonut vieressä, kun B ja C olivat pahoinpidelleet

⁵² Luoto 2015, s. 473.

⁵³ HE 44/2002 vp, s. 157.

⁵⁴ Luoto 2015, s. 474.

⁵⁵ Luoto 2015, s. 477; Erityisen oikeudellisen velvollisuuden vaatimus on hyväksytty osana laiminlyönnistä johtuvaa tekijävastuuta myös muualla oikeuskirjallisuudessa. Tosin tässä keskustelussa usein tekijävastuu on seurausta laiminlyönnistä, joka on tehty yhteisymmärryksessä muiden rikoksen tekijöiden kanssa, jolloin tekijävastuu seuraa rikoskumppanuudesta. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 533. Verkkoalustan huumausaineen välittämisorikosten osalta tulee tekijävastuu suoraan rikoslain 50:1 tunnusmerkistöstä, eikä ole tarvetta rikoskumppanuuden arvioinnille.

X:ää. Hovioikeus katsoi, että A oli syyllistynyt rikoksen avunantoon luovuttamalla asunnon B:n ja C:n käyttöön ja passiivisesti suhtautunut pitkäkestoiseen tekoon.⁵⁶ Korkein oikeus kuitenkin katsoi, ettei avunannon tunnusmerkistö täytynyt vain sillä, että A ei ollut puuttunut asunnossaan tapahtuneeseen pahoinpitelyyn. Syyllistyminen avunantoon olisi edellyttänyt A:lta pahoinpitelyn edistämistä käyttäytymisellään tai erityistä oikeudellista velvollisuutta puuttua tapahtumiin.⁵⁷ Kyseinen ennakkoratkaisu tukee Luodon arviota siitä, että laiminlyönnistä johtuva avunantovastuu edellyttää myös erityisen oikeudellisen velvollisuuden olemassaoloa.

Esitöissä on kuitenkin erikseen todettu seuraavasti: ”Jos kuitenkin avunantajalla on erityinen oikeudellinen velvollisuus seurauksen estämiseksi, tuon velvollisuuden laiminlyönti synnyttää tekijävastuun”.⁵⁸ Siinä missä yleisesti oikeustieteessä avunantovastuun ja tekijävastuun välistä rajanvetoa on voitu hakea erityisen oikeudellisen velvollisuuden laadusta ja luonteesta, ei tämä näytä ainakaan esitöiden sanamuodon perusteella olevan mahdollista laiminlyönnistä johtuvan avunantovastuun ja tekijävastuun kohdalla. Vaikka siis lainsäätäjän tarkoituksena on ollut säätää erikseen laiminlyönnistä johtuvasta avunantovastuusta ja laiminlyönnistä johtuvasta tekijävastuusta, jää Luodon mukaan lopulta laiminlyönnistä johtuvalle avunantovastuulle vain marginaalinen soveltamisala.⁵⁹ Huumausainerikosten osalta tarkoittaa tämä käytännössä sitä, että mikäli verkkoalustalla voidaan katsoa olevan tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus, jota verkkoalusta on laiminlyönyt, verkkoalusta voi joutua laiminlyönnistä johtuvaan tekijävastuuseen. Avunantovastuun soveltuminen laiminlyönnin seurauksena ei käytännössä ole mahdollista, eikä sille Luodon tulkintaa noudattamalla jää soveltamisalaa.⁶⁰

Luoto on siis asettanut laiminlyönnistä johtuvan vastuun edellytykseksi erityisen oikeudellisen velvollisuuden silloinkin, kun kyse ei ole rikoslain 3 luvun 3 §:n mukaisesta epävarsinaisesta laiminlyönnistä. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ennakkoratkaisua

⁵⁶ KKO 2014:22, kohdat 1–2.

⁵⁷ KKO 2014:22, kohdat 5 ja 9; Kukkonen 2017, Mitä ratkaisusta seuraa?; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 534.

⁵⁸ HE 44/2002 vp, s. 157. Jos kuitenkin vastuuasemassa oleva laiminlyönnin tekijä toimii yhteisymmärryksessä niiden kanssa, jotka saavat seurauksen aikaan positiivisella toiminnalla, seuraa laiminlyöjälle tekijävastuu suoraan rikoskumppanuuden nojalla. HE 44/2002 vp, s. 157.

⁵⁹ Luoto 2015, s. 479.

⁶⁰ Luoto on katsonut laiminlyönnin voivan johtavan avunantovastuuseen vain sellaisissa tunnusmerkistöissä, joihin liittyy erityisiä tekotapaa tai tekijää määrittäviä tunnusmerkkejä. Näihin kuuluvat omakätiset rikokset, erikoisrikokset ja sellaiset harvinaiset tilanteet, joissa henkilö olisi ollut velvollinen ryhtymään toimiin sen estämiseksi, että toinen henkilö ei anna apua kolmannen rikokseen. Luoto 2015, s. 480.

tilanteesta, jossa erityisen oikeudellisen velvollisuuden laiminlyönti olisi johtanut rikosoikeudelliseen vastuuseen muutoin kuin epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen kautta. Tästä syystä on hankala ennakoita, minkälainen sija annetaan esitöiden määritelmälle avunantovastuun muuttumisesta tekijänvastuuksi, jos tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus olisi laiminlyöjällä ollut. Oikeustilan ennakoitavuus tältä osin on heikkoa, sillä esityöt eivät yksinään ratkaise tulkintaa. Myös Luoto on sitä mieltä, että on tarvetta ennakkoratkaisulle laiminlyönnillä toteutetusta avunannosta, joka täsmentäisi sen edellytyksiä ja soveltamisalaa.⁶¹

Luoto ei puolestaan ole ottanut suoraan kantaa siihen soveltuuko laiminlyönnistä johtuva tekijävastuu myös tekorikoksiin. Esitöiden yhteydessä käytetään ilmaisua ”erityinen oikeudellinen velvollisuus seurauksen estämiseksi”. Tämä muistuttaa epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen sanamuotoa, jossa edellytetään, että laiminlyöjällä on ”erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntyminen” (rikoslain 3 luvun 3 §). Näin ollen epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen konstruktio on sovellettavissa vain tunnusmerkistöihin, joihin liittyy jonkinlainen seurauksen aiheuttaminen.⁶² Epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen soveltuminen huumausainerikoksiin voidaan katsoa yksiselitteisesti oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä suljetun pois huumausainerikoksen jäykän tekorikosluonteen vuoksi.⁶³ Vielä oikeuskirjallisuudessa on epävarmaa, katsotaanko esitöissä laiminlyönnistä johtuvaa tekijävastuuta tulkittavan samalla tavalla kuin epävarsinaista laiminlyöntivastuuta, jolloin kyseinen vastuumuoto soveltuisi yksinään seurausrikoksiin ja mahdollisesti abstraktin vaarantamisen rikoksiin.⁶⁴ Sen sijaan laiminlyönnistä johtuva avunantovastuu ei sulje pois tekorikoksia, mutta se puolestaan ei sovellu huumausainerikoksiin sen marginaalisen soveltamisalan vuoksi.⁶⁵

Laiminlyönnillä tapahtuvaa avunantoa huumausainerikokseen on käsitelty korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2015:27. Tapauksessa B oli kasvattanut hampua hänen ja

⁶¹ Luoto 2023, s. 210.

⁶² Luoto 2015, s. 463.

⁶³ Siro 2017, s. 192; KKO 2015:27, kohta 9.

⁶⁴ Hannula ja Neuvonen ovat katsoneet, että epävarsinaista laiminlyöntirikosta koskevia rikoslain säännöksiä voitaisiin selventää siten, että niitä olisi mahdollista soveltaa myös abstraktista vaarantamista edellyttäviin rikoksiin. Heidän mukaansa kuitenkin myös nykyiset säännökset mahdollistavat tällaisen tulkinnan. Hannula – Neuvonen 2011, s. 547.

⁶⁵ Avunannon tunnusmerkistössä seurausmerkittinä on mahdollista pitää päätekijän toimintaa, jota avunannolla on edistetty. Päätekijän toiminnassa ei tarvitse olla kyse seurausrikoksesta. Avunantaminen myös laiminlyönnillä on siis mahdollista sekä tekorikoksiin, että seurausrikoksiin. Muutoin oikeustilahan olisi kestävä, jos tekorikoksien kohdalla syyllistyminen avunantoon ei olisi mahdollista. Luoto 2015, s. 465.

avopuolison A:n yhteisomistuksessa olevalla kiinteistöllä, jossa he molemmat myös asuivat. Käräjäoikeus tuomitsi A:n avunannosta huumausainerikokseen sillä perusteella, että A oli sallinut B:n kasvattaa huumausainetta heidän yhteisomistuksessa olevalla kiinteistöllä. A oli suhtautunut passiivisesti B:n tekoon.⁶⁶ Korkein oikeus palautti asian hovioikeuteen,⁶⁷ jonka mukaan A:lla ei kuitenkaan ollut erityistä oikeudellista velvollisuutta, jonka laiminlyömiseen A:n rikosoikeudellinen vastuu olisi voinut perustua. A:n passiivisuutta ei voinut rinnastaa positiivisella toimella tapahtuvaan rikoksen täytäntöönpanon edistämiseen.⁶⁸ Kyseisen ennakkotapauksen yhteydessä ei ole annettu painoarvoa sille pohdinnalle, onko kyseessä tekorikos vai seurausrikos. Näin ollen lienee mahdollista, että rikoslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin mukaiseen avunantoon voi syyllistyä myös laiminlyönnillä silloin, kun kyseessä on puhdas tekorikos.

3.4 Verkkoalustan erityinen oikeudellinen velvollisuus

Kimpimäki on arvioinut, että Internet-palvelun tarjoajan rooli lähtökohtaisesti vain harvoin on sellainen, että verkkoalustalla voitaisiin katsoa olevan erityiseen oikeudelliseen velvollisuuteen perustuva vastuuasema. Kuitenkin oikeuskäytännön ja nimenomaisten säännösten puutteen takia ei tällaista erityistä oikeudellista velvollisuutta tai laiminlyöntiin perustuvaa vastuuta voida mahdollisuutena sulkea myöskään pois.⁶⁹ Voisikin esittää, että voiko erityinen oikeudellinen velvollisuus perustua digipalveluasetuksen verkkoalustalle perustamiin velvollisuuksiin.

Digipalveluasetuksen 8 artiklan mukaan välityspalvelun tarjoajille ei saa asettaa yleistä velvoitetta valvoa tallentamiaan tietoja eikä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita. Ylipäätään mitään asetuksessa asetettuja velvollisuuksia tai muuta sääntelyä ei tule tulkita niin, että siinä asetettaisiin yleinen valvontavelvoite tai yleinen aktiivinen tiedonhankintavelvoite taikka palvelun tarjoajien yleinen velvoite toteuttaa ennakoivia toimenpiteitä suhteessa laittomaan sisältöön.⁷⁰

Digipalveluasetuksen 9 artiklassa on erikseen esitetty velvollisuus toteuttaa määräykset toimia laitonta sisältöä vastaan. Mikäli asianomainen taho antaa määräyksen toteuttaa toimia yhtä tai

⁶⁶ KKO 2015:27, kohdat 1–2.

⁶⁷ KKO 2015:27, kohdat 14–15 ja päätöslauselma.

⁶⁸ VaaHO 2016:2.

⁶⁹ Kimpimäki 2019, s. 486.

⁷⁰ Digipalveluasetuksen johdannon kohta 30.

useampaa tiettyä laitonta sisältöä vastaan, välityspalvelun on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava määräyksen johdosta toteutuneista jatkotoimista sekä täsmennettävä pantiinko määräys täytäntöön, ja jos pantiin, niin täytäntöönpanon ajankohta. Asianomainen taho voi lisäksi digipalveluasetuksen 10 artiklan mukaisesti antaa välityspalvelulle määräyksen antaa tietty tieto yhdestä tai useammasta yksittäisestä palvelun vastaanottajasta. Tällöin palvelun tarjoajan on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava määräyksen vastaanottamisesta ja määräyksen johdosta toteutetuista toimista sekä täsmennettävä, pantiinko määräys täytäntöön, ja jos pantiin, täytäntöönpanon ajankohta.

Perinteisesti oikeustiede on lähtenyt siitä, että verkkoalustan ylläpitäjä voi joutua laiminlyönnistä vastuuseen joko rikoskumppanina tai avunantajana, mikäli tämä laiminlyö poistaa alustalta lainvastaista sisältöä, silloin kun tästä olisi tuomioistuimen määräys, joka on annettu ylläpitäjälle tai palvelun tarjoajalle tiedoksi.⁷¹ Tällöin voidaan katsoa kyse olevan digipalveluasetuksen 9 artiklan vastaisesta toiminnasta. Epäselvää on kuitenkin millä perusteella on katsottu, että laiminlyöntivastuu syntyy, ja voidaanko digipalvelusäännöksen 9 artiklan katsoa synnyttävän erityisen oikeudellisen velvollisuuden.

Oikeustieteessä on Kimpimäen mukaan hyväksytty ajatus siitä, että verkkoalustan ylläpitäjän vastuu voisi perustua myös siihen, että ylläpitäjä sallii sivustolla jatkuvasti ja säännönmukaisesti lainvastaisen aineiston levittämisen.⁷² Tällöin voidaan katsoa olevan kyse digipalveluasetuksen 23 artiklan vastaisesta toiminnasta. Kyseisen artiklan mukaan verkkoalustojen tarjoajien on keskeytettävä kohtuulliseksi ajaksi ja ennakkovaroituksen annettuaan palvelun tarjoaminen palvelun vastaanottajille, jotka toistuvasti toimittavat ilmeisen laitonta sisältöä.⁷³ Hannula ja Neuvonen ovat kuitenkin pitäneet vielä ennen digipalveluasetuksen voimaantuloa erityisen oikeudellisen velvollisuuden perustumista alustan ylläpitäjän valvonta- ja toimimisvelvollisuuksiin hyvin epävarmana.⁷⁴ Perustuslakivaliokunta on puolestaan mietinnössään todennut, että portaalin tai keskustelupalstan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu voi tulla arvioitavaksi, jos tämä sallii palstan muodostuvan rikollisen viestinnän julkaisukanavaksi.⁷⁵ KKO 2022:11 ei kuitenkaan

⁷¹ Kimpimäki 2019, s. 487; Hannula – Neuvonen 2011, s. 545.

⁷² Kimpimäki 2019, s. 487.

⁷³ Digipalveluasetuksen 23 artiklaa ei kuitenkaan sovelleta 19 artiklan mukaisesti mikro- ja pienyrityksiin.

⁷⁴ Hannula – Neuvonen 2011, s. 545.

⁷⁵ PeVM 14/2002 vp, s.5.

anna viitteitä siitä, että pelkkä salliva suhtautuminen riittäisi laiminlyöntivastuun syntymiseen.

Yhteenvedon voidaan katsoa, että verkkoalustalla olisi siis tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus estää rikoksen seuraus ainakin siinä tilanteessa, joissa sisällön poistamis- tai estämisvelvollisuus perustuu tuomioistuimen päätökseen.⁷⁶ Epävarmempaa on, voiko tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus syntyä silloin, jos poistamis- tai estämisvelvollisuus konkretisoituu tilanteessa, jossa tosiasiallinen tieto laittomasta sisällöstä on saatu muualta, kuin tuomioistuimelta.⁷⁷ Lienee kuitenkin mahdollista, että erityinen oikeudellinen velvollisuus syntyy näissäkin tilanteissa silloin, kun ylläpitäjä tietoisesti sallii alustaa käytettävän toistuvasti ja säännönmukaisesti laittoman sisällön julkaisupaikkana.⁷⁸

⁷⁶ Hannula – Neuvonen 2011, s. 545.

⁷⁷ Hannula ja Neuvonen ovat pitäneet rikosoikeudellisen vastuun syntymistä epätodennäköisenä näissä tilanteissa, joissa tieto laittomasta tiedosta tulee muualta kuin tuomioistuimelta ja ylläpitäjä laiminlyö poistamis- tai estämisvelvollisuuden. Hannula – Neuvonen 2011, s. 546.

⁷⁸ Tämä on kuitenkin epävarmaa, sillä tuomioistuin oli ratkaisussa KKO 2022:11 edellyttänyt aktiivisia toimia ylläpitäjältä, eikä pelkkä salliva suhtautuminen ilmeisesti olisi synnyttänyt vastuuta. KKO 2022:11, kohta 11.

4 Lopuksi

Tutkielman perusteella on todettavissa, että verkkoalustan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu huumausainerikoksesta voi nykyisen oikeuskäytännön mukaan perustua ainakin aktiivisiin toimiin, jotka edistävät verkkoalustalla tapahtuvaa huumausainekauppaa. KKO 2022:11 osoittaa, että verkkoalustan ylläpitäjä voidaan katsoa rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaiseksi huumausaineen välittäjäksi silloin, kun ylläpitäjän toimintaa muodostaa keskeisen ja välttämättömän osan huumausainekaupan toteutumiseksi. Ratkaisussa on annettu merkitystä ylläpitäjän aktiivisille toimille, joilla tämä oli kehittänyt ja ylläpitänyt huumausainekauppaa mahdollistavaa alustaa. Vastuu ei ole perustunut ainoastaan tietoisuuteen rikollisesta toiminnasta tai sen sallimiseen – ylläpitäjän toiminta on kokonaisuutena edistänyt huumausaineiden leviämistä konkreettisella tavalla.

Digipalveluasetuksen voimaantulon myötä on teoreettisesti mahdollista, että verkkoalustalla olisi tietyin edellytyksin erityinen oikeudellinen velvollisuus puuttua verkkoalustalla tapahtuvaan huumausainerikollisuuteen. Todennäköisesti tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus voi olla verkkoalustalla käytännössä vain silloin, kun tuomioistuimien tai muu viranomaisen on antanut nimenomaisen määräyksen poistaa alustalla oleva laiton sisältö tai estää pääsy siihen. On epätodennäköistä, että verkkoalustan erityinen oikeudellinen velvollisuus voisi perustua muutoin tietoisuuteen laittoman sisällön olemassaolosta. Tämä perustaisi alustalle käytännössä yleisen velvoitteen valvoa alustalla olevaa sisältöä, mikä on haluttu nimenomaisesti sulkea digipalveluasetuksessa pois.

Jos digipalveluasetuksen voidaan katsoa asettavan verkkoalustojen ylläpitäjille erityisen oikeudellisen velvollisuuden alustalla tapahtuvan huumausainerikollisuuden estämiseen, voidaan verkkoalustan vastuun perusteiden katsoa laajentuneen asetuksen voimaantulon myötä, sillä sen seurauksena myös laiminlyönnistä johtuva vastuu voisi teoriassa olla mahdollista. Aiemmin oikeuskäytännössä verkkoalustan vastuun on voitu katsoa perustuvan vain aktiivisiin toimiin.

Mikäli verkkoalustalla on tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus ja alustan ylläpitäjän voidaan katsoa tehneen sellainen laiminlyöntitoimi, joka voidaan rinnastaa aktiiviseen tekoon, voidaan verkkoalusta asettaa laiminlyönnistä johtuvaan tekijävastuuseen. Onko kuitenkin tarkoituksenmukaista, että vähäisistä aktiivisista huumausainerikollisuutta edistävästä toimista seuraa vain avunantovastuu samalla, kun laiminlyönnistä taas voisi teoriassa seurata

tekijävastuu. Tämä herättää kysymyksen siitä, kuinka sanamuodon mukaista tulkintaa tulisi noudattaa esitöiden tulkinnassa silloin, kun se kaventaa laiminlyönnistä johtuvan avunantovastuun soveltamisalan marginaaliseksi. Esityöt kaventavat avunantovastuun soveltamisalaa ainakin, mikäli noudatetaan Luodon käsittelemää ajattelumallia, jossa laiminlyönnistä johtuva vastuu edellyttää aina toimijan erityistä oikeudellista velvollisuutta.

Verkkoalustan ylläpitäjän vastuun edellytysten täsmentäminen oikeuskäytännössä on tarpeen erityisesti laiminlyöntivastuun osalta. Lisäksi tarvitsemme tutkimusta liittyen verkossa tapahtuvan rikollisuuden rangaistavuuteen ja vastuun edellytyksiin. Muuttuva kansallinen ja kansainvälinen lainsäädäntö tulee mahdollisesti vaikuttamaan myös siihen, miten rikosoikeuden yleisiä oppeja tulkitaan tässä yhteydessä.